NOG EENS DE VRIJHANDELSKWESTIE.

E. C. GODÉE. *Het oude stelsel van vrijen handel en het moderne protectionisme. Utrecht, J. P. Diehl, 1883.*

De schrijver dezer door onderwerp en inhoud belangrijke dissertatie (blijkens de vierregelige voorrede, door prof. d'Aulnis de Bourouill met belangrijke medewerking gesteund) heeft het vèr gebracht in de kunst van condenseeren. Het onderwerp, zooals de titel het aangeeft, heeft zijne vertakkingen op velerlei gebied; het raakt theoretische economie, financiewezen, geschiedenis en politiek. Van dat alles geeft de schrijver het onvermijdelijke. Méér natuurlijk niet; want om een onderwerp als dit à fond te behandelen zou veel meer druks noodig zijn dan voor eene dissertatie doorgaans veil is. De heer Godée geeft een zeer beknopt overzicht; als zoodanig moet van zijn boekje worden gezegd, dat het helder en bondig is, en de hoofdtrekken weêrgeeft en duidelijk maakt voor der zake onkundigen. Te ontkennen is het m. i. niet, dat het juist hieraan iets handboekachtigs ontleent, dat in dissertatiën veelal gemist wordt. In hoeverre dit karakter met het eigenaardige van een akademiesch proefschrift strookt, kan in 't midden blijven.

Hoe veel min of meer uiteenlopende zaken de schrijver behandelt, moge blijken uit een kort résumé van den inhoud.

In eene inleiding geeft de schr. de voornaamste redenen op, die door de vrijhandelsschool tegen beschermende rechten worden aangevoerd; stelt hij de onderscheiding tusschen deze en fiskale rechten; en beperkt hij zijn onderwerp tot dien vorm van het modern protectionisme, die in beschermende *invoerrechten* bestaat, en speciaal tot den strijd die daarover in Duitschland gevoerd is. Wat in Frankrijk gezegd en geschreven werd bij gelegenheid van de invoering van het nieuwe tarif général, is den schr. gebleken geen wetenschappelijk novum te bevatten. Van het gebeurde ten onzent zwijgt hij nagenoeg geheel. Een overzicht der oude leer van het mercantilisme besluit de inleiding. Waarom hier dit lang verroest wapentuig opgehaald uit het museum van economische

antiquiteiten? De schrijver meent, het in handen te hebben gezien van sommige bestrijders van wijlen ons fransche handelstraktaat, en citeert ten betooge eene zinsnede uit het voorloopig verslag der Kamer. Vergis ik mij niet, dan maakt hij zich noodeloos ongerust.

Eerste hoofdstuk. „Handelsbalansen”, hare ontoereikendheid en onbetrouwbaarheid, in zooverre zij alléén uit altijd foutieve regeeringsstatistieken worden opgemaakt en alléén loopen over den goederenhandel, met voorbijgang van al de overige factoren in het verkeer tusschen natiën, welke factoren aan de statistiek ontsnappen. — De leer, dat elk land altijd méér (*nl. meer waarde in koopmansgoederen*) in- dan uitvoert, omdat de waarde der ingevoerde goederen ook de winst van den importeur in zich bevat. terwijl in die der uitgevoerde daarentegen de winst der exporteurs niet is begrepen; eene theorie, die m. i. nog zóó muurvast niet staat, dat zij zonder gevaar in een wetenschappelijk werk als dit *for granted* kan worden gegeven, al geschiedt het dan op autoriteiten als die van Say en mr. M. Mees. Wij missen hier eene voorafgaande stellige uitbakening van het begrip *waarde*; een gemis, te opvallender daar schrijvers promotor, in zijne eigene dissertatie, tot de bepaling van dat begrip zoo veel bijdroeg. — Het *Fair Trade*-stelsel ontwikkeld en bestreden; enkele Nederlandsche uitingen ten gunste der reciprociteitspolitiek getoetst. Deze twee laatste paragrafen zijn voor ons bijzonder belangrijk, omdat wij hier het meest verkeerden *in re nostra*. Met name wijst schr. er met wèlverdienden nadruk op, hoe eene onzer eerste autoriteiten, mr. S. van Houten, in de Vragen des Tijds van Aug. 1879 en Maart 1882 over de reciprociteitsvraag twee beschouwingen leverde waartusschen een flagrante strijd m. i. niet te miskennen is.

Hoofdstuk twee. List en zijn stelsel. Het „nationale systeem” in zijne grondtrekken uiteengezet. Hoe List als 't ware schoorvoetend den Schutzzoll toelaat, als hefboom voor vervaardigingsindustrie, nooit voor landbouw, en altijd tijdelijk. Dergelijke admissiën bij Stuart Mill. Bezwaren daartegen van mr. Mees, Fawcett en prof. N. G. Pierson.

Derde hoofdstuk. Hier betreden wij het terrein der politiek en der geschiedenis. Toepassing der vrijhandelsbeginselen sedert 1818 in de Deutsche handelspolitiek. Ontstaan van het Tolverbond. Ommezwaai nà 1878, op persoonlijk initiatief des ijzeren kanseliers. De brief aan den Bondsraad van 15 Dec. 1878 (van welk stuk

nog moet blijken, of het een keerpunt zal wezen in de economische geschiedenis der volkeren van Europa). Twee hoofddoel-einden van het Duitsche neo-protectionisme: het Rijk onafhankelijk te maken van de bijdragen der bondsstaten, en de binnenlandsche produktie beschermen in haar ganschen omvang. Hoe men langs deze twee wegen de volkswelvaart in heel het Rijk dacht te vermeerderen. De Schr. doet hier, met de hem eigene gave van condenseeren, in een kort bestek de reusachtige leemten zien die in de wetenschappelijke basis van dit systeem bestaan en zich reeds ten volle doen gelden in de eigenaardige logika van Bismarcks brief van 1878. Een stap verder op het gebied der politieke historie ware hier m. i. niet geheel misplaatst geweest. De eigenlijke grondmotieven van Bismarck's bekeering tot het protectionisme zijn te zoeken in het scheppen van een kunstig partij-evenwicht in den Rijksdag. Eene wetenschappelijke overtuiging kan er niet gezeten hebben achter dat fluks inééngezet systeem, de vrucht van eene op hoogen leeftijd in verloren oogenblikken ondernomen studie. Hoe groot de Rijkskanselier is als politicus, hoe klein als staathuishoudkundige; eene opzettelijke uitwerking dezer antithese ware in dit deel van mr. Godée's werk zeer op haar plaats geweest, ware 't niet, dat het reeds zoo uitgebreide kader van het boek eene dergelijke uitweiding verbood.

Aan dezelfde reden is het wellicht te wijten, dat mr. Godée in zijn overzicht van het neo-protectionisme in Duitschland ophoudt bij het tot stand komen van het tarief van 1879. Wat er verder geschied en voorgesteld is, wordt door hem verzwegen. Mosle en zijne plannen voor differentieele tarieven; het jammerlijk te gronde gaan van die plannen en hun ontwerper; de annexatie van Hamburg bij het Duitsche tolgebied; de plannen voor handelsbescherming door spoorwegtarieven en door een Rijn-Eemskanaal; ten slotte de ook staatkundige reactie tegen de nieuwe richting, die zich laatstelijk (hoezeer dan na het verschijnen der dissertatie) uitte in de verwerping van de verhooging der hout-rechten; dat alles laat schr. onbesproken, hoewel eene ontleding daarvan ongetwijfeld op den aard der beschermende beweging, op de mate waarin Bismarck-vergoding en politieke nevenbedoe-ling tot hare drijfveeren behoorden, veel licht had kunnen werpen. De schrijver heeft echter reeds in den aanvang zijn werk bepaald tot beschouwingen over protectie door *invoerrechten*; hij bleef aan die beperking getrouw, met het gevolg dat de titel „het moderne protectionisme” — wèl wat te veelomvattend voor den inhoud is.

Gezwegen nog van de bescherming van eigen kolonialen handel door differentieele tarieven, in het streven waarnaar zich hier de beweging grootendeels oplost, en waarbij de gebeurtenissen in Amerika als van zelf ter sprake zouden zijn gekomen. Genoeg; de aankondiging van een boek moet zich uit den aard der zaak bepalen tot hetgeen er in staat, en blijven buiten hetgeen er in ontbreekt. Is het werk ontegenzeggelijk onvolledig, niettegenstaande zijne bondigheid, de reden is, meen ik, dáárin te zoeken dat het gekozen onderwerp te groot voor eene dissertatie is.

In een vierde hoofdstuk eindelijk zet sch. de op elk punt negatieve resultaten van het Duitsche tarief uiteen, en ontleedt hij een artikel van dr. Nasse uit dl. IV der „Jahrbücher” van 1882. Systematisch had deze ontleding wellicht eene plaats verdiend in een vroeger deel van het werk, waar de argumenten worden opgesomd, die ettelijke schrijvers tegen beschermende tarieven hebben aangevoerd. Immers Nasse's artikel bevat een treffende uitwerking van de waarheid, dat wie den invoer beperkt den uitvoer fnuikt, eene waarheid die ik, niet geheel zonder verwondering, *niet* afzonderlijk ontwikkeld vind in het deel der dissertatie, waar de voornaamste argumenten tegen den Schutzzoll in beknopten vorm worden weêrgegeven.

Bedenkt men dat de stof, waarvan het bovenstaande een alles behalve volledige index is, door mr. Godée bewerkt is in honderd bladzijden octavo, dan wekt de vaardigheid onzen eerbied, waarmede de schrijver zoóveel in zoo weinig regelen wist zamen te dringen, zonder ergens een hoofdpunt over te slaan. Zoo de schrijver lust gevoelt om op hetzelfde terrein dóór te werken, kunnen nog verscheidene belangrijke onderwerpen voor monografien — in den meer strikten zin des woords — hem toelachen. Met name verdient b.v. een onderwerp als „Het moderne protectionisme in Nederland, zijne wetenschappelijke waarde en zijn verband met de staatkundige gegevens der laatste jaren” de aandacht van een schrijver als mr. Godée. Hij heeft getoond voor Free-trade eene lans te willen en te kunnen breken; laat ons hopen dat hij het niet bij éene zal laten, en zijn „champ clos” te zijner tijde ook bepaaldelijk binnen onze grenzen zoeken zal.

A. BEAUJON.